

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

תוכן

- א. לקח מן הסיקריקון ... אף בשטר נמי לא קנה עד שיכתוב לו אחריות.....1
- ב. לקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל עד שתכתוב לו אחריות.....2
- ג. לקח מן הסיקריקון ואכלה שלש שנים בפני בעלים וחזר ומכרה לאחר אין לבעלים על לוקח שני כלום ... לעולם דלא קא טעין ליה וכגון זה טוענין ליורש וטוענין ללוקח.....5
- ד. הבא מחמת חוב ומחמת אנפרות אין בו משום סיקריקון ואנפרות עצמה צריכה שתשהה שנים עשר חדש.....6
- ה. הלוקח מן הסיקריקון נותן לבעלים ... רביע בקרקע שהן שליש במעות ... רצו בקרקע נוטלין רצו במעות נוטלין אימתי בזמן שאין בידן ליקח אבל יש בידן ליקח הן קודמין לכל אדם 7

דף נח.

א. לקח מן הסיקריקון ... אף בשטר נמי לא קנה עד שיכתוב לו אחריות

כבר התבאר לעיל דף נח: שגוי אנס¹ המציק לישראל ויש בידו להורגו, ונתן לו הישראל שדהו או ביתו בפדיון נפשו ובא המציק למוכרה, תיקנו חז"ל² שבאופן שאין ביד הבעלים ליקח, או ששהתה י"ב חודש ביד המציק וקנה אחד מיד המציק, זכה הלוקח בקרקע, אלא שצריך ליתן לבעלים רביע בקרקע או שליש במעות שנתן למציק.

ואפילו³ תוך שנים עשר חדש אם קנאה מהבעלים תחלה ואח"כ חזר וקנאה מן הגוי מקחו קיים, שמכיון שמכרה לו תחלה ודאי בלב שלם הקנה לו.

¹ שו"ע ונו"כ חו"מ רלו א

² לכאורה נראה מדברי הפוסקים שאין תקנה זו קיימת אלא בתקופה ההיא, ולכן אין מקום להאריך בזה, ובפרט בזמננו שהוא מילתא דלא שכיחא. פתחי חושן חלק ה פרק ג הערה צב

³ שו"ע ונו"כ שם ד

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

אבל אם קנאו מן הגוי תחלה ואח"כ מן הבעלים מקחו בטל, ואפילו עשה לו שטר עליה, שאומרים אנו כל מה שעשה מחמת יראת המציק עשה⁴, או משום משום שאומר שהשני נוח לי והראשון קשה ממנו.

במה דברים אמורים שלא עשה אלא שטר סתם בלא אחריות, אבל אם קבל עליו אחריות שאם יטרפו ממנו יתחייב בדמי הקרקע, או שהודה בפני עדים⁵, או קבל המעות ממנו בפני עדים, המקח קיים, שאם לא שמכרו לו במקח גמור לא היה עושה את כל זאת⁶.

וכן במי שהוחזק גזלן על שדה אף על פי שהביא ראיה בשטר שהודה הבעל בפני עדים שמכר לו השדה ולקח דמים, והבעלים אומרים לא מכרנו אלא מפני היראה הודינו לו, מוציאים את השדה מידו ואין לו כלום, אפילו המעות שאומר הגזלן שנתן אין צריך להחזיר לו, אך אם כתב אחריות נכסים קנה⁷.

דף נח:

ב. לקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל עד שתכתוב לו אחריות

נכסי האשה כשהיא נשואה, יש מהם שהם נכסי צאן ברזל, ויש שהם נכסי מלוג, וכשנתאלמנה או נתגרשה נוטלתן חוץ מכתובתה, ואם מתה יורש אותם הבעל.

כל מה שהאשה מכנסת לבעלה בשעת נישואין, והוא הנדוניא, נקראים נכסי צאן ברזל⁸, הואשה שמכרה או נתנה לאחרים מנכסי צאן ברזל לאחר

⁴ דמוכרח היה הבעל להסכים במכירת המציק וגם לכתוב לו שטר, כמו שמתחילה היה צריך ליתן לו השדה בנתינה גמורה כדי להציל נפשו. סמ"ע שם ח

⁵ פירוש, שהודה עכשיו שקיבל המעות רק שאמר שמחמת יראה קבלם, אין שומעין לו, דה"ל למסור מודעא. אבל אם כבר הודה שקיבל המעות ועכשיו אומר מעולם לא קיבלתי מעות והוצרכתי כבר להודות מחמת יראה, שומעין לו. סמ"ע שם ט ובנתי"מ שם ד הוכיח שאפילו כבר הודה אינו מועיל.

⁶ דזה ודאי לא היה מבקש ממנו המציק, כמו שלא ביקש ממנו מתחילה כשפדה נפשו בשדה זו ליתן לו אחריות על השדה. סמ"ע שם ח

⁷ רמ"א רלו שם קנא ג ואפילו מי שסובר שמציק או גזלן מחמת נפשות באחריות לא קנה הכא שאני שאם כתב ושאני יאן וראא ואחריות נכסים ראיה היא שהסכים במכירה. סמ"ע שם ט

⁸ שו"ע ונו"כ אבהע"ז פה ב וסימן פה ב, ולשון צאן ברזל הוא דבר שיש לו קיום כצאן ברזל, והיינו שהבעל מקבל עליו אחריות (וכן מצינו בפ' איזהו נשך [דף ע"ב] שכל ששם אותם עליו בדמים ומקבל עליו אחריות נקרא צאן ברזל), וכתב הרמ"א (בסימן סו סעיף יא) שסתם נדוניא אחריותו עליהם כנכסי צ"ב, ועי' נה"מ (סימן

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

שנישאת⁹, לא עשתה כלום, ויש אומרים¹⁰ שמ"מ כשתתאלמן או תתגרש מכרה קיים.

כל שאר נכסי האשה שלא הכניסה לו נכסי צאן ברזל, וכן כל הנכסים שבאו לה לאחר שנישאת, הרי הן נכסי מלוג¹¹.

בנכסי מלוג¹² יש לבעל זכות לאכול הפירות,

אין הבעל יכול למכור נכסי מלוג של אשתו, ואף אם מכר לא עשה כלום והאשה שמכרה נכסי מלוג שלה לאחר שנישאת, יש אומרים שהגוף מכור¹³, אבל הבעל מוציא הפירות מיד הלוקחות כל ימי חייה, ויש אומרים¹⁴ שיכול הבעל להוציא הגוף מיד הלוקח אף בחייה, ומכל מקום כשנתאלמנה או נתגרשה נתקיים המקח ביד הלוקח.

מכרו שניהם¹⁵ הבעל והאשה מנכסי מלוג, בין שלקח תחילה מהאיש ובין שלקח תחילה מהאשה¹⁶, מכרם קיים, אינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי

סב סק"ג) מ"ש בביאור דבריו, ועיין שו"ת שבט הלוי חלק ו סימן קצה בענין מעות נדוניא שהאשה מכנסת לבעלה, וההתחייבות לא כתוב בכתובה עצמה אלא בשטר תנאים, ולא נכתב שם שמקבל הבעל אחריות, אם דינם בנכסי מלוג או כצאן ברזל

⁹ שו"ע ונו"כ שם צ"נ, דהקרקע אינה ברשותה, אלא ברשות בעל, ויכול לבטל המכירה, ואף על פי שגם הבעל אינו יכול למכור, מ"מ חשיב כברשותו לכל דבר, וכתב הבי"ש (ס"ק מה) בשם הפרישה דאפשר שהיא אינה יכולה לבטל המכירה, דחז"ל עשו תקנה לטובתה שיהיו הנכסים שלה ביד הבעל ולא ביד אחר, ואם היא מכרה ואינה רוצה בתקנת חז"ל איהי דאפסדה אנפשה. ומשמע מדברי הפוסקים דכל שאינו מערער לבטל המכירה, המקח קיים, ונראה דב"ש כשאומרת שברשותו מכרה ואינו מכחישה, ה"ז כאילו מכרה בשליחותו.

¹⁰ רמ"א שם בשם הנ"י, והבי"ש (ס"ק מו) מפרש בדעת הנ"י שגם בזה המכר בטל, כיון שמכרה מהיום, ולא אמר אלא כשמוכרת בטובת הנאה.

¹¹ שו"ע ונו"כ שם פה ז ולשון מלוג הוא כעין לשון מליגת הראש שתולשין השיער והראש נשאר, וכן בנכסי מלוג הבעל אוכל הפירות והקרן נשאר.

¹² שו"ע שם וסעיף ז והוא תקנת חז"ל תמורת פרקונה שחייבוהו לפדותה, ו האשה יכולה לומר איני נפדית ואיני נותנת פירות.

¹³ שו"ע אבהע"ז צ"ט וכדעת הרמב"ם וכתב בח"מ (ס"ק כז) שלמעשה אין ללוקח שום תועלת בגוף הקרקע בחיי הבעל, מאחר שהפירות וכל תשמישי הקרקע הם של הבעל (ומ"ש בענין למחות ביד הבעל מלבנות, עי' בב"ש ס"ק לו

¹⁴ רמ"א שם בדעת בטור בשם הרא"ש שהבעל בנכסי מלוג של אשתו כלוקח, והוא קנה תחילה, והיינו כשנשאה נעשה מיד כלוקח בנכסיה

¹⁵ שו"ע ונו"כ אבהע"ז צ"ט

¹⁶ לכאורה הוא מיותר, שהרי אפילו אם מכרה היא לבדה ברשותו מהני, ואפשר דקמ"ל דאע"פ שבשעה שהיא מכרה היה עדיין בלי רשותו, כיון שאח"כ מכר גם הוא מהני, משא"כ אם היא מכרה ואח"כ הסכים למכירתה אפשר דלא מהני, שאינה נעשית שלוחו אלא כשהיה מדעתו בשעת מכירה.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

לבעלי¹⁷, וכן האשה שמכרה או נתנה נכסי מלוג לבעלה, מכרה ומתנתה קיימים¹⁸.

וכל זה בנכסי מלוג אבל בנכסי צאן ברזל אין הבעל רשאי¹⁹ למכור נכסי צאן ברזל של אשתו בין בקרקע ובין במטלטלין²⁰, ואם מכר קרקע נכסי צאן ברזל לא עשה כלום והמכר בטל, ואם מכר או משכן מטלטלין של נכסי צאן ברזל, יש אומרים²¹ שמה שעשה עשוי, ויש אומרים²² שהמכר בטל.

האשה שמכרה²³ או נתנה לאחרים מנכסי צאן ברזל לאחר שנישאת, לא עשתה כלום²⁴, ויש אומרים²⁵ דמ"מ כשתאלמן או תתגרש מכרה קיים.

¹⁷ דכיון שהגוף שלה ליכא משום איבה אם לא תסכים במכירתו.

¹⁸ ודין הדמים כשמכרה לבעלה, נראה פשוט שנעשו נכסי מלוג דמנ"מ אתו, ועכ"פ לא עדיף ממתנה שנתן לה הבעל. פתחי חושן חלק ט פרק ח הערה קמו

¹⁹ שו"ע ונו"כ שם יג ועיי" בב"ש וח"מ מה הדין במוכר קרקע לפירות ואכמ"ל וכתב באה"ט (ס"ק כט) שאפילו היא מרוצה בעיקר המכר, אלא שאינה רוצה למכור לראובן כי אם לשמעון, המכר בטל, ומשמע שאם נתרצתה למכירה זו המקח קיים.

²⁰ שאפילו מטלטלין לא ימכור לכתחלה, כמ"ש בשו"ע (סימן צ סעיף טו), וכתב בשו"ת רעק"א (מהדו"ת סימן צה) דבמטלטלין שהכניסה לו, אפילו אין לו להתפרנס אינו יכול למכור, עיין שם. ובשו"ת רב פעלים (אהע"ז ח"ב סוף סימן כה) משמע שאם היא חוששת שימכור נצ"ב ויבזז המעות, הרשות בידה לתבוע שחפצי נצ"ב יהיו בידה והיא תקבל אחריות עליהם, וכן משמע קצת מדברי שו"ת הרדב"ז (ח"ג סימן תמו) שהביא שם, עיין שם.

²¹ שו"ע ונו"כ שם יד כדעת הרמב"ם ובבאה"ט (סק"ל) כתב בשם הרא"ם שאפילו היא צווחת שאינה רוצה במכירה המכר קיים

²² רמ"א שם, וכתב בב"ש (ס"ק מח) שכן דעת כמה פוסקים,

²³ שו"ע שם יג

²⁴ דהקרקע אינה ברשותה, אלא ברשות בעל, ויכול לבטל המכירה, ואף על פי שגם הבעל אינו יכול למכור, מ"מ חשיב כברשותו לכל דבר, וכתב הבי"ש (ס"ק מה) בשם הפרישה דאפשר שהיא אינה יכולה לבטל המכירה, דחז"ל עשו תקנה למובתה שיהיו הנכסים שלה ביד הבעל ולא ביד אחר, ואם היא מכרה ואינה רוצה בתקנת חז"ל אינה דאפסדה אנפשה. ומשמע מדברי הפוסקים דכל שאינו מערער לבטל המכירה, המקח קיים, ונראה דכ"ש כשאומרת שברשותו מכרה ואינו מכחשה, ה"ז כאילו מכרה בשליחותו,

²⁵ רמ"א שם בשם הנ"י

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

וכן אם מכרה או נתנה לבעלה מנכסי צאן ברזל²⁶ לא קנה, אף על פי שקנו מידה וחוזרת בכל עת שתמצא, שיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי משום שלום בית²⁷, אלא אם כן קיבלה עליה אחריות בפירוש²⁸.

ואם מכרו שניהם²⁹, אם מכרה היא תחילה ואח"כ מכר הבעל המקח קיים, אבל אם מכר הבעל תחילה, אף על פי שאח"כ מכרה גם היא, יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי והמכר בטל³⁰.

ואם היא מכרה והוא מסכים אח"כ, או להיפך, המקח קיים וא"צ קנין חדש³¹.

ג. לקח מן הסיקריקון ואכלה שלש שנים בפני בעלים וחזר ומכרה לאחר אין לבעלים על לוקח שני כלום... לעולם דלא קא טעין ליה וכגון זה טוענין ליורש וטוענין ללוקח

לקח אחד מן הגוי המציק שהתבאר לעיל שיש כח ביד בעליה לפדותה, ושהתה ביד הלוקח שלש שנים³², ואח"כ מכרה לאחר, אין לבעלים על לוקח שני כלום, מדין חזקה שטוענין לו לומר הואיל ושתק כל כך ודאי הראשון

²⁶ שו"ע ונו"כ שם מז

²⁷ כתב הבי"ש (ס"ק נח) בשם הב"י שמדייק דדוקא כשהיא טוענת כן, אבל כל זמן שאינה טוענת מכירתה קיימת, וכ"כ רעק"א (לעיל סעיף יג), ובבאה"ט (ס"ק מ) כתב בשם מהרי"ט שאפילו לא טענה אין במעשיה כלום, ואם מת הבעל ולא טענה נחת רוח עשיתי ואח"כ מתה, אין היורשים יכולים לערער על המכירה, וכן במקום שנוהגים עפ"י תקנת שו"ם (עי' פרקו סעיף מד) אם מכרה או מחלה בשנה ראשונה או שניה ומתה ולא טענה בחייה נח"ר עשיתי אינו צריך להחזיר הנדוניא, ועי' ערך ש"י. כתב בחידושי רעק"א בשם שו"ת כרם שלמה שאם בתחלה כפרה שלא מכרה, וכשבאו עדים חזרה ואמרה נחת רוח עשיתי לבעלי, יש לומר שהחזקה כפרנית ואינה יכולה למעון כן. עוד כתב הבי"ש שבתנאים שלנו (בזמננו יש שכותבים כן בכתובה) שכותבים שינהגו עפ"י תקנת שו"ם אינה יכולה למכור או למחול, שהרי נותן הנדוניא נתן על תנאי זה שיחזירו הנדוניא

²⁸ דבולי האי לא עבדה מפני נחת רוח לבעלה, וכתב הבי"ש (ס"ק נט) דוקא אם קיבלה בפירוש אחריות, אבל לא אמרינן בזה אחריות ט"ס, וקאי אמכרה לבעלה,

²⁹ פתחי חושן שם הערה כג

³⁰ וכתב בכנה"ג שאם לזה הבעל ונתערבה אשתו עבורו, אינה יכולה לומר נ"ר עשיתי, ועי' פת"ש (חומ"מ סימן קצא ס"ב)

³¹ ומ"ש הבי"ש (בס"ק מה) שאם מכרה היא אינה יכולה לבטל המכירה אפשר שמחלק בין קרקע למטלטלין, וצ"ע, וכתב עוד שאפילו מכר לפרנסה והיא ג"כ נחנית, מ"מ יכולה לערער על המכירה. פתחי חושן שם

³² שו"ע ונו"כ חו"מ רלו ה

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

קנאה ממנו בקנין גמור ונתן לו השליש³³, ואפילו אם לא טען אנחנו טוענים לו, שהרי טוענין ללוקח³⁴ וטוענין ליורש³⁵.

וכן הדין אם לא שהתה ביד הראשון אלא יום אחד וביד לוקח שני שהתה שלשה שנים, טוענין לו כמו שהוא הדין בדין חזקה.

יש אומרים דוקא כשהלוקח ראשון הוא ישראל, אבל אם הוא גוי ומכרה לישראל דינו כאילו קנאו מן המציק עצמו³⁶.

וכן הדין אם³⁷ שהתה ביד הלוקח שלשה שנים ומת והורשה ליורש, טוענין ליורש.

ד. הבא מחמת חוב ומחמת אנפרות אין בו משום סיקריקון

ואנפרות עצמה צריכה שתשהה שנים עשר חדש

ישראל³⁸ שהיה חייב לעכו"ם חוב או מחמת נזיקין, ותפס העכו"ם נכסיו ומכרם לישראל אחר, אף על פי שתפס שלא כדין, אם מודה³⁹ שאמנם חייב לעכו"ם, יש אומרים⁴⁰ שזכה הישראל הלוקח ואינו חייב להחזיר לבעלים, וי"א⁴¹ שצריך להחזיר הקרקע כדין אגס שתפס באלמות.

תפסו ממנו נכסיו מכה דינא דמלכותא, לכו"ע זכה הלוקח בקרקע⁴².

³³ ואם היה ביד הראשון עד הנה והיה טוען נתתי לו השליש היה נאמן. והאי יום אחד לאו דוקא, אלא כלומר זה השני קנאה מלוקח ראשון שהיה בידו שעה אחת, דנוכל לומר דפייס באותו זמן להבעל בהשליש שנתן לו, אבל אם לא היה זה לוקח שני אלא לוקח ראשון, אפילו שהה בידו כמה שנים אגס לא טוענין ליה כיון דהוא עצמו לא טען, דה"ל חזקה שאין עמה טענה. סמ"ע שם יב

³⁴ ועיין נתיבות המשפט ביאורים [סק"ה] דבשאר לוקח מגזלן אין טוענין

³⁵ סמ"ע שם י

³⁶ טעמו פשוט הוא, דהגוי ודאי לא חש לפיס הבעל בהשליש כדי שלא יהא בגזילה בידו. סמ"ע שם יג

³⁷ שו"ע ונו"כ שם ו

³⁸ שו"ע ונו"כ שם ז

³⁹ ואם אינו מודה, כתב בשו"ע שאם היה יכול לתבעו בדיניהם ולא תבעו הרי מוכח שחייב לו, אבל אם לא היה יכול לתבעו נאמן לומר שאינו חייב, ואז חייב הישראל הלוקח להחזיר לו.

⁴⁰ ונראה שדין זה נוהג בין בקרקע ובין במטלטלין, ולכאורה נראה הטעם דדמיא לתליוהו וזבין כיון שסו"ס הוא חייב לו, ובנה"מ כתב דאירי כשבדיניהם אינו יכול להוציא מהם, וה"ז כישראל הבא מחמת עכו"ם דדינינן ליה כדיניהם, ועי' נה"מ סימן קט סק"א שבישראל כה"ג אין מכירתו מכירה. פתחי חושן חלק ה פרק ג הערה קב

⁴¹ טור בשם הרא"ש, והסכים הסמ"ע לדיעה זו, ונראה שכן גם דעת הש"ך, וטעמם דאע"פ שבאמת הוא חייב לו מ"מ אין לו עליו אלא דמים, וכל שהוציא נכסים ממנו שלא כדין ה"ז כגזל ממנו בחזקה ואינו מתייאש, ונראה שלדעת הרא"ש היינו דוקא בקרקע דאין יאוש בקרקע, אבל במטלטלין ככה"ג אפשר שמודה, דלא גרע מאגס שגזל מטלטלין דלעיל דאמרינן שמתייאש וזכה הלוקח.

⁴² ד"מ שם, וכדקיי"ל דינא דמלכותא דינא וכ"ש כשגבה השלטון נכסיו ממנו עבור חוב מסים וכדומה. בשו"ת בית אפרים חו"מ סימן נח (דן במי שהחרימו סחורתו מחמת הברחת המכס ומכרוה במכירה פומבית וקדם

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

במקרה בו לא היה חוב ולא היה ביד העכו"ם להרגו, אלא בא על ישראל באלמות וגזל ממנו קרקע, והוא במקום שאינו יכול להוציא ממנו בדין⁴³, ובא ישראל ולקחו מהעכו"ם, אינו צריך להחזיר לבעלים בחנם⁴⁴, אלא שמינ כמה היה רוצה להוציא כדי שתחזור לו הקרקע, ומ"מ אינו נותן לו יותר ממה שהוציא.

**ה. הלוקח מן הסיקריקון נותן לבעלים... רביע בקרקע שהו
שליש במעות... רצו בקרקע נוטלין רצו במעות נוטלין
אימתי בזמן שאין בידן ליקח אבל יש בידן ליקח הו
קודמין לכל אדם**

אחר וקנה הסחורה, וכתב שאם בעל הסחורה היה ג"כ מחזר לקנותה וקדם זה וקנה, ודאי שחייב להחזיר מדין עני המהפך, ובג"ד אף אם לא ידע שבעל הסחורה מהפך, כיון שרגילות שבעל הסחורה בא לקנות היה חייב לברר, ואפילו לא פסקו דמים הוי כפסקו, ועוד דאע"ג דודאי נתייבש מ"מ חייב להחזיר מכח מנהגו וגם מצד ועשיית הישר והטוב צריך להחזיר, עיין שם וכן בסימן נט, ובד"ג כלל כה סימן ב כתב בשם מהריא"ז ענין שכתב בפשיטות שצריך להחזיר החפץ לבעלים כשיחזיר לו דמיו, דדינא דמלכותא לא עדיף מגביית ב"ד דקיי"ל שומא הדרה, ועי' שו"ת דברי חיים ח"ב חו"מ סימן ל, ושם בסימן נח חולק על הבי"א וכתב שהקונה זוכה מכח דינא דמלכותא, ועי' שו"ת מהרש"ם ח"ג סימן שיז ובד"ג כלל כז סימן מג וכלל קיא סימן ג.

⁴³ בשו"ע שם ט כתב בד"א בשאין שופטים בארץ וכו', אבל אם יש שופטים בארץ והיה אפשר להוציא מיד עכו"ם בדין ולא עשה, אז ודאי נתייבש, וישאר ביד הלוקח, ולא יתן לבעלים כלום, וכתב הש"ך שם סק"ז, עי' לקמן סימן שעא, ודוק. ע"כ. וכוונתו להקשות הא קיי"ל אין יאוש בקרקע, ומשמע אפילו בגזלן, וכן תמה בחידושי רעק"א, ובנה"מ שם סק"ז כתב דאיירי בגזלן עכו"ם ובאופן שבדיניהם לא היה יכול להוציא מיד עכו"ם, לכן כיון שישראל שלקחו ממנו בא מחמת עכו"ם, הרי קיי"ל שבדיניהם דיינינן ליה, ולכן זכה לוקח, עי"ש, ולכאורה הדברים דחוקים, וכמו שהעיר באולם המשפט ובטבעת החושן, ועי' מקור חיים סימן תנד סק"ג, ובערוך השלחן כתב דכל שיש ערכאות ויכול להוציא ממנו ושחק ה"ו כהפקירה, ונראה כוונתו דאע"פ שאין יאוש בקרקע, הפקר הוא, ויש הפקר בקרקע, ובאולם המשפט תירץ עפ"י דברי הקצ"ח בסימן שעא דאיירי בשמחמת אלמותו של האנס נתן לו בעצמו, עיין שם. ואף על פי שלכאורה קשה דא"כ גם בשאין שופטים בארץ נאמר כן, אפשר דבשאין שופטים, אמרינן שבע"כ נתן ואין זה אלא יאוש, משא"כ כשיש שופטים בארץ, הוברר למפרע שמרצונו נתרצה, ואף על גב דבתליוהו ויהיב לא אמרינן אנב אונסיה גמר ומקניה, אפשר לומר שבאנס עכו"ם שאני (עי' סימן קיא סעיף יג ובהגהות חת"ס שם), אבל אין לפרש דהכא איירי באנס דומיא דגיים דהוי כאבודה מכל אדם, ובכה"ג מועיל אף בקרקע, וכמ"ש הנה"מ עצמו בסימן קפא ובסימן שסא דא"כ אף במטלטלין הדין כן, ומדברי הרמ"א משמע שיש בזה חילוק בין קרקע למטלטלין, וצ"ע.

פתחי חושן שם הערה צה

⁴⁴ והטעם שאין יאוש בקרקע, וגם לא דמי למבריה ארי וכמ"ש התוס' ב"ק דף נח ע"א באריכות עיין שם. ובטור הביא דעת רש"י שצריך להחזיר בחנם, אבל דעת שאר הפוסקים כדעת רבינו גרשון (מובא בתוס' ב"ק דף נח ע"א) שא"צ להחזיר בחנם, ועי' בנה"ג שהאריך בזה, ואם קיבלו מהעכו"ם בחנם, צריך להחזיר בחנם.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

כבר התבאר לעיל דף נה. שגוי אנס⁴⁵ המציק לישראל ויש בידו להורגו, ופדה את עצמו בקרקע שלא יהרגנו, בכך שנתן לו הישראל שדהו או ביתו בפדיון נפשו שאמר לו שא קרקע זו ואל תמיתני, ונמלה ממנו והניחו ולא המיתו, ואח"כ בא המציק למוכרה, אם יש ביד הבעלים לחזור וליקחנו ממנו הוא קודם לכל אדם. ואם לקחה האנס מידו בחזקה ולא נתנו הישראל מעצמו י"א⁴⁶ שהקרקע חוזרת לבעלים.

ותיקנו חז"ל⁴⁷ שבאופן שאין ביד הבעלים ליקח, או ששהתה י"ב חודש ביד המציק וקנה אחד מיד המציק, זכה הלוקח בקרקע, אלא שצריך ליתן לבעלים רביע בקרקע או שליש במעות שנתן למציק. לדוגמא אם קנה קרקע בשלשים, נותן לבעלים עשרה, או רביע מהקרקע, ולמעשה הוא שיעור אחד, שרביע בקרקע הוא שליש במעות⁴⁸, מפני ששיעורו חז"ל שדרך מציק למכור בפחות משווי שיעור זה⁴⁹.

⁴⁵ שו"ע ונו"כ חו"מ רלו א

⁴⁶ כן משמש מהרמ"א וכ"כ בלבוש שם ומשמע שחולק על המחבר שהשוה בין אם לקחו או נתן לו
⁴⁷ לבאורה נראה מדברי הפוסקים שאין תקנה זו קיימת אלא בתקופה ההיא, ולכן אין מקום להאריך בזה, ובפרט בזמננו שהוא מילתא דלא שכיחא. פתחי חושן חלק ה פרק ג הערה צב
⁴⁸ משום דקים להו לחז"ל שהמציק הואיל ומוכר קרקע שאינה שלו הוא מוכרה בזול לפחות שוה ארבע הוא מוכר בשלש, ואמרו חז"ל דמסתמא שמה שמוזיל גבי לוקח הוא של בעלים, שהרי מחמת שהוא שלהם הוא מוכר בזול. לפיכך אם לקח מהמציק בשלשים נותן לבעלים עשרה במעות, שהוא שליש ממה שנתן למציק, או רביע בקרקע דכולה חדא היא, שהרי מסתמא רביע הקרקע שקנה בשלשים היא שוה עשרה, דהא שוה ארבע מכר לו בשלשה, ויד הבעלים על העליונה, אם ירצה צריך זה ליתן לו קרקע הרביעית, ואם ירצה יניחנה בידו וצריך זה ליתן לו מעות, ואם לא יתן לו הרי הרביע קרקע בגזל הוא בידו. היו הבעלים מערערים על הלוקח ואומרים שלא כדין קניתו כי היה בידינו ליקח, והלוקח אומר שלא היה בידם ליקח, על הבעלים להביא ראיה דקרקע בחזקת הלוקחות עומדת. לבוש שם
⁴⁹ וכתב הסמ"ע שאפילו הוברר שקנה בשווי או אפילו ביוקר יותר, לא חילקו חז"ל בתקנתם,